

ומותרים בהספד ובתענית – שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת. ודוקא כשחל יום טבוח ביום ראשון, אבל ביום אחר – אין לספור בו. וכמעשה שמת אלכסא בלוד ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם רבי טרפון (להלן יח.).

- א. יש להוכיח שיום טבוח אסור בהספד אף בזמן הזה, שהרי מעשה דרבי טרפון לאחר החורבן היה (תורי"ד כאן; והובא בשבלי הלקט, וכן הביא במחזיק ברכה או"ח תצד, ד. ויש מהפוסקים שאוסרים בהספד בכל אסור-חג. ע' או"ח תצד, ב.). ויש מי שכתב בדעת הרמב"ם שלהלכה בזמן הזה אין איסור הספד ביום טבוח, שרבי טרפון יחידאה הוא וחכמים חולקים עליו (עפ"י אבי עזרי סוף הלכות יו"ט).
- ב. מהתורה ודאי אין מצות שמחה ביום טבוח, ואין מביאים שלמי שמחה אלא ביום טוב עצמו (עפ"י טורי אבן ר"ה ו: ד"ה שמחה; מנחת חינוך תפח, ה.).
- ג. אף על פי שיום טבוח מותר מהתורה בעשיית מלאכה כמבואר בגמרא, מדרבנן אין מותר אלא לצורך אכילתו לאותו יום (תוס' כאן עפ"י הירושלמי). ויש סוברים שאסור מהתורה במלאכה שאינה לצורך היום, משום הבאת הקרבן (עתוס' פסחים ג. וע"ע משנה למלך כלי המקדש ו, י.).
- ד. בשפת אמת צדד לומר שעצרת שחלה בערב שבת, לבית הלל אסור להקריב ביום ראשון – שלא לחזק ידי הצדוקים, ומי שלא הקריב ביום טוב יקריב מיום שני ואילך.

- ג. עצרת יש לה תשלומין כל שבעה. (אם מהקש עצרת לחג הסוכות (רבי אלעזר א"ר אושעיא), אם מוקראתם... ובקצרכם – איזה חג שאתה קוראו וקוצר בו – זה עצרת (רבי אליעזר בן יעקב), אם מוחג הקציר – איזה חג שאתה חוגג וקוצר בו – עצרת (ריש לקיש. ורבי יוחנן דחה דרשה זו).]
- מי שאינו ראוי ביום טוב של עצרת, כגון חגור הפטור מראיה, ונעשה ראוי אחר כך – אינו מביא בימים שלאחר מכן (תוס' לעיל ט. ויש מפקפקים בדבר. ע' שאגת אריה קד.).

דין שמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין פו"ר קש"ב, ודין לינה בירושלים ברגלים – נתבאר בסוכה מז.

דף יח

טז. מה המקור לאיסור מלאכה בחולו של מועד?

דרשו בברייתות כמה דרשות על איסור מלאכה בחולו של מועד; את חג המצות תשמר. שבעת ימים... (רבי יאשיהו); הואיל וקרוי מקרא קדש וגם יש קדושה לפניו ולאחריו (רבי יונתן); כל מלאכת עבודה לא תעשו... שבעת ימים (רבי יוסי הגלילי); אלה מועדי ה' מקראי קדש (רבי עקיבא); ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה"א לא תעשה כל מלאכה – מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורים, אבל לא בכל מלאכה שכן נאמר וביום השביעי עצרת – הא, לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת.

נחלקו הראשונים האם כל אלו דרשות גמורות הן ומלאכת חול המועד אסורה מהתורה [אלא שמסר הכתוב לחכמים לקבוע מה בכלל האיסור ומה לא], או אינן אלא אסמכתאות וכעין דאוריתא. ויש אומרים שמהתורה אין איסור אלא בדבר שאינו אבד ושלא לצורך המועד, וחכמים אסרו אף לצורך המועד ואף בדבר האבד באופנים מסוימים. ע"ע מו"ק יא.

- יז. א. חולין מעשר תרומה קודש וחטאת – מה ביניהם לענין טומאת הידים?
ב. האם חולין ומעשר ותרומה וקודש צריכים נטילת ידים לנגיעה ולאכילה?
ג. הנוטל / המטביל ידיו ולא נתכוון לטהרה – מה דינו?

א. נוטלים לידים לאכילת פת חולין, וכן למעשר (וכדלהלן), ולנגיעה בתרומה ולאכילתה (שחכמים גזרו טומאה על סתם ידים שאינן משומרות), ולקודש – מטבילים (בארבעים סאה, ואעפ"י שלא נגעו בטומאה דאוריתא ואין כל גופו טמא). ולחטאת (= לענין נגיעה במי חטאת) – אם נטמאו ידיו נטמא גופו.

א. טבילה שאמרו לקודש – בין לאכילה בין לנגיעה (רש"י עפ"י רמב"ם, ומה שכתב רש"י אכילה – לאו דוקא. ובמש"כ רש"י חטאת ואשם – ע' מנחת חינוך קו; קהלות יעקב זבחים טז).
ב. יש מי שדייק מלשון המשנה ורש"י שאין צריך לטהר כל גופו לחטאת אלא כשנגעו ידים בדבר המטמאן כגון בספר, אבל סתם ידים אינן מצריכות טבילת כל גוף (עפ"י שפת אמת). ויש שאינם סוברים כן (ע' ראשון לציון).

ב. העלו בגמרא שפירות חולין אינם צריכים נטילה, והנוטל ידיו לפירות (לשם טהרה, לא לשם נקיות בעלמא. עתוס') הרי זה מגסי הרוח, אבל לאכילת פת צריך נטילה. ולנגיעת חולין אין צריך נטילה כלל.
א. ישנה דעה (בחולין קו) שנטילת ידים לפירות חולין – רשות, דלא כרב נחמן בר יצחק שאמר גסות הרוח היא.

ב. פירות שמשקה טופח על גביהם, אינם בכלל נידון זה שהרי תקנו נטילה לכל דבר שטיבולו במשקה משום סרך תרומה (ע' פסחים קטו).

מעשר שני; לפי דברי רב שימי בר אשי (וכן היא מסקנת ההלכה. תוס'; ראשונים חולין לג; שו"ת הרשב"א ח"א תשו ועוד), לנגיעה בו אין צריך נטילה כלל. לאכילה – לחכמים צריך נטילה, ולרבי מאיר אין צריך. לכאורה משמע שלדברי חכמים, מעשר צריך נטילה הן בפת הן בפירות (וכן נקט בלקוטי הלכות כדבר פשוט). ואולם מסתימת דברי הרמב"ם נראה קצת שלפי האמת מעשר כחולין ואין צריך נטילה אלא פת (ע' חזון איש כה, א-ג; חדושי הגר"ח על הש"ס. ויש אומרים שהרמב"ם פסק כרבי מאיר. ע' בספר ראשון לציון ובשפת אמת כאן ולהלן יט:).

והתורי"ד פירש שלא אסרו חכמים במעשר אלא כשכל גופו טמא, אבל מי שגופו טהור וידיו מסואבות, מותר באכילת מעשר כחולין ואינו צריך נטילה.

תרומה וקדשים – בין בנגיעה בין באכילה צריך נטילה, והנוגע בסתם ידיו בתרומה – פסלה, ובקודש – טימאו (= הקודש שנגע בו נעשה שלישי לטומאה ופוסל במגעו קודש אחר).

ג. הנוטל ידיו או מטבילין ללא כוונה; לחולין – ידיו טהורות [ואפילו לא נתכוין לטבילה כלל, כגון נתכוין לשלות פירות מתוך המים, נטהרו ידיו לחולין], ולאכילת מעשר – ידיו טמאות.

א. כל שכן לאכילת תרומה, אין מועילה נטילה ללא כוונה. ומכל מקום אינו פוסל את התרומה במגעו (תוס'). לדברי מהרש"א, בין שנתכוין לחולין בין שלא נתכוין כלל אינו פוסל. והרש"ש נקט לומר שאם לא נתכוין אף לחולין – פוסל את התרומה (וכן נקט הנצי"ב ודייק כן מלשון הרמב"ם אה"ט יג, ב. וע"ע בתורי"ט ובשפ"א).

ב. הוא הדין כשטבל כל גופו ללא כוונה, לא נטהרו ידיו לאכול מעשר, כן מוכח בסוגיא. ומסתבר שאין חילוק בזה בין אכילת פת לפירות (עפ"י זבח תודה).

ג. לדעת הרשב"א (בתורת הבית ו, ד ובתשובה תקי), לא כילת חולין צריך כוונה בנטילה [ורק לחולין שנעשו על טהרת תרומה אין צריך כוונה]. והרא"ה חולק. ודעת רוב הפוסקים כהרא"ה, ואולם לכתחילה מחמירים כדעת הרשב"א (עפ"י משנ"ב קנט ס"ק עה. ועחז"א כה, ג-ו).
 ד. יש אומרים שלפי דעת תנאים אחת, אף נטילת ידים לחולין צריכה כוונה (כן פירש הר"ש בדעת התוספתא מכשירין ב. וכ"כ בטורי אבן בדעת רבי יוחנן בחולין לא, ואולם דבריו שלא כהתוס' שם שכתבו שמודה רבי יוחנן בנטילת ידים. וע' גם באגרות משה אה"ע ח"ד יד).

דף יט

- יח. א. גל שנתלש ובו ארבעים סאה, וכן זרם של מי גשמים – האם הם מטהרים?
 ב. טבל ולא הוחזק – מה דינו? הוחזק לדבר אחד – האם הוחזק לדבר אחר?
 ג. טבל ואחר כך הוחזק – מהו?
 ד. מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו – מה דינם?
 ה. האם אומרים 'גוד אחית' או 'גוד אסיק' לענין טבילה? גממיות בנחל ששטף מי גשמים עובר ביניהן, האם אפשר לטבול בתוכן?
 ו. כמה מעלות יש בשמירת בגדים לטהרות, ששמירה לזו אינה שמירה לשלמעלה ממנה?
 א. גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים – טהורים, ומטבילים באחד מראשיו הנוגעים בארץ, אבל אין מטבילים בכיפה – אמצעיתו של הגל העומד באויר.
 הרמב"ם (מקואות ט, יז) מפרש בגל שנתלש מן הים, וטובלים בראשים הנוגעים בארץ ולא בכיפה. ומשמע בכסף-משנה שזהו מגזרת חכמים, שלא יאמרו כשר לטבול בזוחלין. ויש חולקים.
 ורבנו תם פירש במי מעין, אבל בים אין מועילה טבילה בגל כלל, כי אין מקוה מטהר בזוחלין.
 חרדלית של גשמים (= זרם מי גשמים המקלח מן החר) אינה מטהרת (אם משום שאין קטפרס חיבור, או אפילו כשיש בחרדלית עצמה ארבעים סאה, אין מי גשמים מטהרים אלא באשבורן ולא בזוחלים. ערש"י ותוס').
 ב. לחולין אין צריך כוונה, מה שאין כן למעשר ולמעלה ממנו, אם טבל ולא הוחזק (= לא נתכוין) להם – כאילו לא טבל (ואסור במעשר אף בנגיעה. הנצי"ב. ובשפ"א לא משמע כן). ולדברי רבי מאיר המעשר כחולין לענין זה, שאם הוחזק לחולין מותר במעשר.
 א. כן משמע מפשטות הסוגיא. ואולם החזו"א (קכט) צדד שלפי האמת יתכן שמודה רבי מאיר שהוחזק לחולין אסור למעשר.
 ב. לרבי יוחנן (בחולין לא), טבילת כל הגוף לחולין צריכה כוונה, ובכלל זה טבילת גדה. והתוס' כתבו שטבילת ידים קלה מטבילת כל הגוף ולכו"ע אינה צריכה כוונה, כסתם משנה במכשירין. וכן לענין דינים דרבנן, יש אומרים שמודה רבי יוחנן שאין צריך כוונה (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ד יד).
 טבל והוחזק לקל – לא הוחזק לחמור ממנו. הוחזק לחמור – הוחזק לקל.
 מבוואר בסוגיא (ומפורש ברש"י) שמעלות דרבנן הן, אבל מהתורה טהור לכל.
 לכאורה משמע בסוגיא שטבילת אדם וטבילת כלים שוים, ואולם יש לומר שבכלים לא החמירו, ואם טבלם ללא כוונה – טהורים למעשר (עפ"י שפת אמת, ע"ש).
 דינים נוספים ע' בחולין לא.